

॥ त्रिलोकीचे राजे ॥

प.पू.श्री बापुराव महाराज खातखेडकर

व

प.पू.श्री मायबाई महाराज खातखेडकर

यांचे समग्र जीवन दर्शन

भाग – ६

-: लेखक :-

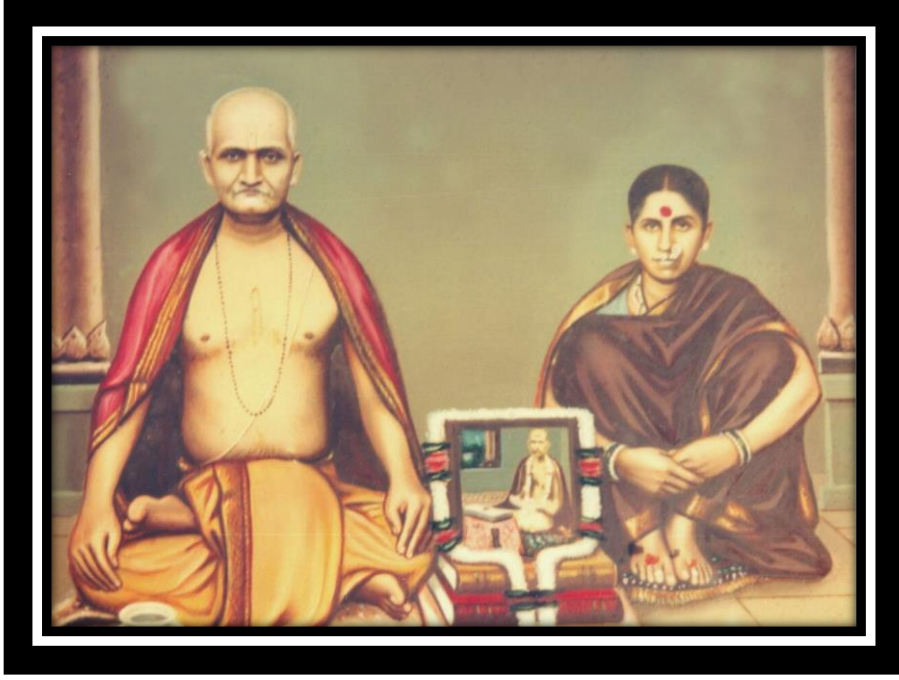
सुधीर अच्युतराव भालेकर, पुणे

-: प्रकाशक :-

मधुकर कृष्णराव खातखेडकर

एन १५, रेशिमबाग,

नागपूर

हिंगणघाट येथील वास्तव्य

सूरदास म्हणाले पू. बापुरावांचा हिंगणघाटचा काळ म्हणजे संसारातला खडतर भाग होता.

पू. बापुरावांनी हिंगणघाटला येऊन चिमट्या ग्राउंडजवळ आप्पाजी वाणी यांचे मोठे घर भाड्याने घेतले. त्या घरी चार चार खोल्यांचे दोन भाग होते. पू. बापुरावांच्या कुटुंबात त्यावेळी पू. राधा मायबाई, अन्नपूर्णा, अण्णा ७ वर्षांचा, कमल ४ वर्षांची व बाबा दीड वर्षांचा होता.

पू. बापुरावांनी नवीन जागेवर नोकरी सुरु केली. येथे पू. बापुरावांच्या दैनंदिनी मधे फारसा फरक पडला नाही. येथे ऑफिस जवळ होते. व्यायाम, पूजा, ध्यान धारणा नित्य नियमित चालू होती. येथे पू. महाराजांची उन्मनी अवस्था वाढायला लागली. डोळे नासाग्री लागून ध्यानात तासन्तास पू. बापुराव बसायचे. पू. राधा मायबाईला घरच्या कामाचा सर्व भार आणि तीन मुले सांभाळणे होतेच. पू. बापुरावांकडे आणि त्यांच्या वेळा सांभाळण्याकडे पण पू. राधा मायबाईला सतत लक्ष ठेवावे लागे. पू. बापुरावांना उठा, तोंड धुवा, स्नान करा, चहा-दूध घ्या, संध्याला बसा, जेवा असे सर्व सांगावे लागे. पू. बापुरावांची देहवृत्ती हरपली होती. पू. राधाबाईंना वाटे की पू. बापुराव वेळेवर कचेरीत गेले पाहिजे आणि नोकरी टिकायला हवी. अशात अन्नपूर्णा, अण्णाची तब्येत सतत खराब असायची. अन्नपूर्णा आईची शरीर यष्टि पू. बापुरावांच्या चिंतेमुळे आणि सततच्या दम्याच्या विकाराने क्षीण झाली. ती नेहमीच खाटल्यावर असायची. तिच्याकडे पू. राधा मायबाईंना सतत बघावे लागे, सेवा करावी लागे. दिवसा मुलं व सासूच सोबतीला होती. आता घरची सोवळ्यात पूजा, सोवळ्यात स्वयंपाक आणि नैवेद्य करणे

म्हणजे तारेवरची कसरत होती. त्यांत पू. बापुरावांना घरी असतांना मुलं रडलेली किंवा त्यांना मारणे चालत नसे.

पू. बापुराव रोज वैद्य मासोदकरांकडून पू. अन्नपूर्णामायसाठी औषध आणीत होते. तिला रोज अस्थमामुळे झोप येईना. खूप धाप लागायची. पू. बापुराव मासोदकर वैद्य कडे धावायचे. कधी पू. बापुरावांना कचेरीतून काम सोडून यावे लागे. वैद्य मासोदकर यांना मुलं बाळं नव्हती. त्यांच्याबरोबर त्यांची सुशील पत्नी होती. दोघेही धार्मिक होते. स्वभावाने शांत आणि समाधानी होते. परिस्थिती गरीबीचीच होती. ते इंदौरचे दत्तभक्त योगी पू. माधवनाथ महाराजांचे शिष्य होते. पू. बापुरावांनी वैद्य मासोदकरांना विनंती केली "आप्पा वाणीचे घर फार मोठे आहे. मला एवढी जागा नको. तुम्ही येऊन दोन तीन खोल्यात रहा व दवाखाना चालवा. तुमचे पैसे वाचतील. मला ही पैशाची तंगी आहे. तुम्हाला मी औषधापोटी पैसे देऊ शकत नाही. तसेच तुम्ही इथे जवळ राहून माझ्या मायकडे सतत लक्ष ठेवू शकाल. यामुळे माझी धावपळ वाचेल."

वैद्य मासोदकरांनी पू. बापुरावांचे म्हणणे ऐकले व ते आप्पाजी वाणी यांच्या घरांत रहायला आले. मायच्या औषधोपचाराची सोय झाली. पू. राधा मायबाई आणि पू. बापुराव हे वैद्य घरीच आल्यामुळे निवांत झाले. पू. राधा मायबाईंना एक मैत्रिण मिळाली.

पू. बापुरावांचे कचेरीचे काम सुरु होते. येथे ही सर्व धार्मिक वृत्तीची मित्रमंडळी पू. बापुरावांच्या स्वभावानुरूप पू. बापुरावांच्या जवळ आली. ही मित्रमंडळी घरी येऊन पू. बापुरावांच्या गोष्टी तन्मयतेने ऐकत असे. पू. बापुरावांच्या बोलण्यात गोडवा होता व विषय पारमार्थिक असल्यामुळे तो विषय रंगवितांना पू. बापुराव पण तल्लीन व्हायचे. बैठकीत पान सुपारी कधी चहा, कधी बापुरावांची थट्टा मस्करी वऱ्हाडी भाषेत होत असल्यामुळे बैठकीला आगळाच रंग चढत असे. घराच्या जवळ आबाजी कावडकर राहत. ते भागवत प्रेमी, ग्रंथ वाचन प्रेमी आणि अध्यात्मिक वृत्तीचे होते. ते ही पू. बापुरावांकडे येत किंवा पू. बापुराव त्यांचेकडे जात. वैद्य मासोदकर व पत्नीला तर पू. बापुरावांची बैठक, बोलणे आवडे. ह्यामुळे ऐकणाऱ्याच्या मनाला त्यांच्या संसाराच्या त्रासदायक वातावरणाला विसरून आल्हाददायक भगवंताच्या गोष्टींमुळे आनंदाचे तुषार भिजवीत असत. सर्वांचेच मन प्रसन्न होत असे. पू. बापुरावांची संगत आणि त्यांच्या बोलण्याने पू. बापुरावांच्या सत्संगतीची अनेकांना चटक लागली. जेथे मधुकण असतात तेथे भृंगांना आकर्षण होतेच. त्याप्रमाणे लोक पू. बापुरावांच्या अवती भवती घरी-दारी आणि कचेरीत रहायचे.

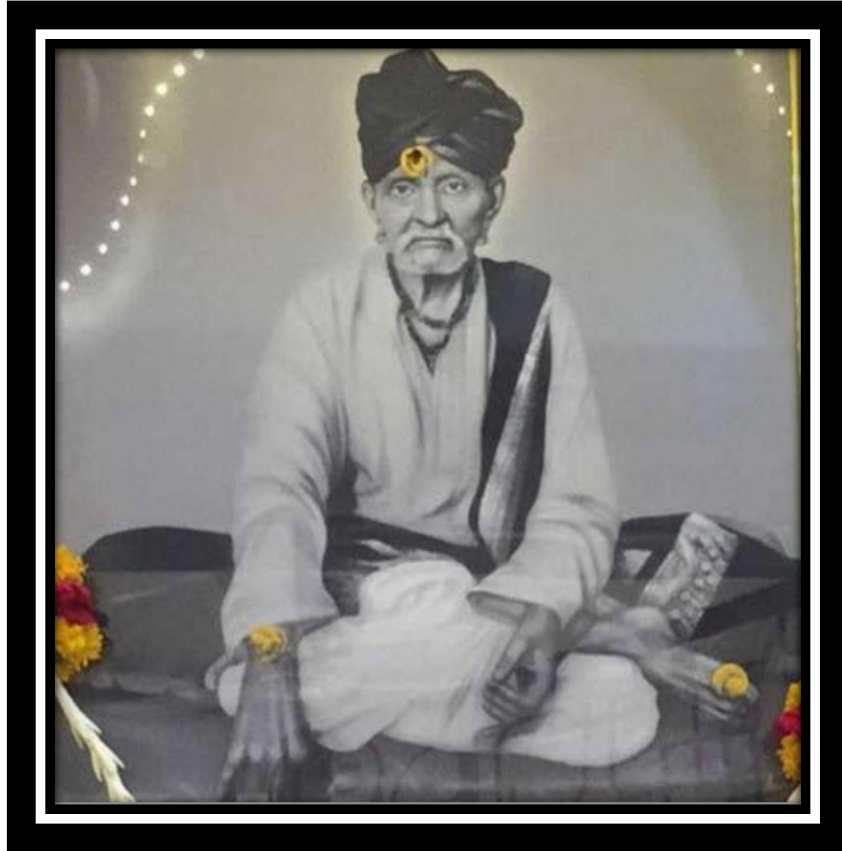
आबाजी कावडकर म्हणजे पूर्वजन्मीचा चंद्रपूरच्या पू. निकालस महाराजांचा घोडा होता. हे पू. निकालस महाराजांनीच सांगितले होते. त्यांचे चिरंजीव रामभाऊ कावडकर हे त्याच हिंगणघाटमधे राहिले व लक्ष्मी बँकेत नोकरी केली. त्यांनी पू. निकालस महाराजांची पोथी लिहिली आहे.

कोयाळ नावाचे कोटीत सब-रजिस्ट्रार होते. त्यांचाही पू. बापुरावांशी हिंगणघाटमधे स्नेह संबंध आला. कोयाळ यांचा 'डाक्युमेंटरी इव्हिडंस' मधे हातखंडा होता. ते ही धार्मिक होते व पू. बापुराव यांना भगवत प्रेमी म्हणून मानायचे. त्यांना एक मुलगा भाऊसाहेब कोयाळ होते. ते पुढे नागपूरला

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

वकीली करतांना पू. महाराजांचे शिष्य झाले. जवळपास रोज पू. बापुरावांच्या दर्शनाला यायचे. भाऊसाहेब कोयाळचा दुसरा भाऊ एम.एस.सी. वनस्पति शास्त्र झाल्यावर सैन्यात जाऊन आला. पुढे डिस्ट्रिक्ट अँड सेशन जज झाला. त्याच्या निकाला विरुद्ध हायकोर्टात ताशेरे ओढल्यावर त्याने सुप्रीम कोर्टाकडे अपील केले. कोयाळचा निकाल सुप्रीम कोर्टाने उचलून धरला आणि हायकोर्टावर ताशेरे ओढले. कोयाळ कुटुंब हुशार होते. पू. महाराजांचा या कुटुंबाशी संबंध आला.

पू. बापुराव हिंणघाटला कथा-कीर्तन आणि साधु संतांच्या दर्शनाला जात होते. इंदौरचे योगी संत पू. माधवनाथ महाराज हिंणघाटला आले की पू. बापुराव त्यांच्या दर्शनाला सहकुटुंब जायचे. त्यांच्या दर्शनाची ठराविक वेळ असायची. एकदा पू. बापुरावांना पू. माधवनाथ महाराजांकडे जाण्यास वेळ झाला. दर्शनाची वेळ संपली होती. पू. बापुरावांनी मनोमन पू. माधवनाथ महाराजांना नमस्कार केला. तेवढ्यात पू. माधवनाथ महाराजांचा सेवक बाहेर येऊन पू. बापुरावांना म्हणाला आपण बापुराव का? पू. बापुरावांनी हो म्हटले. सेवक म्हणाला आपणांस पू. माधवनाथ महाराजांनी बोलाविले आहे. अंतर्दृष्टिने पू. माधवनाथ महाराजांना पू. बापुरावांची विनंती कळली होती. पू. माधवनाथ महाराजांनी पू. बापुरावांना जवळ बसविले व आशीर्वाद दिला. पू. बापुराव यांनी पुढे त्यांच्या शिष्यांना सांगितले की पू. माधवनाथ महाराजांनी त्यांना योग शिकविला. वैद्य मासोदकरांवर सुद्धा पू. माधवनाथ महाराजांची कृपा होती.

पू. माधवनाथ महाराज

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पू. राधामायबाई भायजी कडे माहेरी अण्णा, कमल आणि बाबाला घेऊन गेल्या होत्या. अन्नपूर्णामायकडे बघायला पू. बापुराव होते. अचानक अन्नपूर्णामायची तब्येत खूपच खराब झाली. पू. राधामायबाईला माहेरून घरी बोलवावे की काय अशी परिस्थिती झाली. इकडे अचानक आष्टीला अचानक कमलला गोवर निघाला. फणफणून ताप चढत होता. त्यांत तिचे खाणे पिणे कमी झाले. ती अशक्त झाली. सतत बापूची आठवण काढत होती. त्याला बोलाव. माझा बापू येणार आहे, त्याला बोलाव. या प्रकारे तिने बापूची आठवण सुरु केली. म्हणून पू. बापुरावांना निरोप पाठविला की ज्या स्थितीत असाल तसे आष्टीला या. कमल "सीरियस" आहे. हिंणघाटहून पू. बापुरावांनी निरोप पाठविला की त्यांची माय सीरियस आहे व ती इथे एकटी आहे. त्यांचे माय जवळ राहणे आवश्यक आहे. तिला एकटीला सोडता येत नाही. कमलकडे बघायला आष्टीला बरेच लोक आहेत. म्हणून ते आष्टीला येऊ शकत नाही. कमलला राजकारणे मंडळींनी सांभाळावे.

पुढच्या दोन दिवसांत कमलने शेवटचा श्वास घेतला. त्यावेळी ती ५ वर्षाची होती. तिची बापूची भेट झाली नाही. पू. बापुरावांना कमल गेल्याची बातमी कळली. अन्नपूर्णामाय बातमी ऐकून दुःखावेगाने खचली. तिची तब्येत अजून खराब झाली. ती म्हणाली "रामा, आता माझा व बापूचा किती अंत पाहशील." माय अजून "सीरियस" झाल्यामुळे पू. बापुरावांनी आष्टीला निरोप पाठविला की आता कमल जगली नाही. ती परत मिळणार नाही. माझ्या आईकडे बघणे व वाचविणे आवश्यक आहे. तेव्हा राधेला लवकर हिंणघाटला पोहोचवून द्या.

चित्तरंजन ने सूरदासांना विचारले की पू. बापुराव असे कां वागले? स्वतःच्या पोरीच्या मृत्यूनंतर राधा मायबाईच्या सांत्वनासाठी आष्टीला कां गेले नाही ?

सूरदास म्हणाले "पू. बापुराव हे साधक होते. त्यांना दोन पर्याय होते. आईच्या सेवेची त्यावेळी गरज प्रथम की आष्टीला जाणे महत्वाचे आहे हे ठरवायचे होते. त्यांनी आईच्या सेवेला महत्त्व दिले याला कारण एक घटना घडली होती आणि त्यामुळे त्यांनी आईच्या सेवेचा पर्याय निवडला."

सूरदास म्हणाले की एकदा पू. बापुरावांना पू. बाबासाहेब महाराजांची खूप आठवण आली. म्हणून पू. बापुराव पळसोदला बाबासाहेबांच्या समाधी स्थानावर गेले. तेथे बापुरावांना अश्रू आवरेना. त्यांना समाधीसमोर ध्यान लागले. त्या वेळी पू. बाबासाहेबांनी दर्शन देऊन बापुरावांना विचारले की तू कां रडतोस ? तेव्हा पू. बापुराव म्हणाले की त्यांना पू. बाबासाहेबांची खूप आठवण येते. तसेच पू. बाबासाहेबांची सेवा घडत नाही. पू. बाबासाहेबांनी बापुरावांचे सांत्वन केले आणि म्हणाले की ते बापुरावाजवळच आहेत. पू. बापुरावांनी विचारले की माझ्याजवळ कुठे? पू. बाबासाहेब म्हणाले की ते बापुरावांच्या आई मध्ये आहेत. तिची सेवा कर ती मला पोहोचते.

सूरदास म्हणाले "पू. बापूंनी पू. बाबासाहेबांची आज्ञा पाळली. मायची सेवा कर ती मला पोहोचते, हे पू. बाबासाहेबांनी सांगितले होते. पू. बापुरावांची ही सेवा साधना होती. अन्नपूर्णा ही फक्त माय नसून तिची सेवा करणे म्हणजे पू. बाबासाहेबांचीच सेवा करीत आहोत, अशी मनाची धारणा ठेवून पू. बाबासाहेबांची आज्ञा पू. बापुराव कृतीत आणीत होते. "मातृरूपेण संस्थितः" आईमधे सद्गुरु समजायला पू. बापुराव ज्ञानी होते."

चित्तरंजन ने सूरदासांना विचारले "आम्हाला असे माहित आहे की मातृदेवो भव। पितृदेवो भव । म्हणजे आई-वडिलांना देवा प्रमाणे मानावे. आई-वडिलांमधे गुरु भाव बघावा काय?"

सूरदास म्हणाले "चित्तरंजन, तू जे म्हणतो ते खरे आहे. आई-वडील हे देवाप्रमाणे वंदनीय आहेतच. तुला माहित आहे की देवाआधी गुरुला नमन करावे. असे सर्व पुराण सांगतात. छांदोग्य बृहदारण्यात असा उल्लेख आहे की "गुरोः कर्माति शेषेण वेदं आधित्व" म्हणजे गुरुची आज्ञा सर्वाआधी पाळावी. गुरुने सांगितलेली कर्मे आधी करावी व नंतर वेद पुराण सांगतील ते करावे." इथे पू. बापुरावांनी गुरुआज्ञा प्रथम पाळली. भावनेच्या भरात मायेच्या मोहात न फसता त्यांनी योग्य कर्म केले."

बुधराम म्हणाला "सद्गुरुवर पू. बापुरावांसारखी दृढ श्रद्धा, मनोबुद्धीला स्थिर करून गुरुसेवा करण्याचे सामर्थ्य देते हे जाणणे परम शिष्याचे लक्षण आहे. असे पू. बापुरावांच्या वागण्यावरून दिसते."

सूरदास म्हणाले "आपण संत चरित्रातून हेच शिकायचे आहे."

एकदा ग्रीनफील्ड पू. बापुरावांवर इतका चिडला की तो बापुरावांना म्हणाला "तुम्ही कोणत्या जातीचे आहात?" तेव्हा पू.बापुरावांनी लगेच उत्तर दिले की आम्ही टिळकांच्या जातीचे आहोत. पू. बापुरावांनी न घाबरता इंग्रजांना आपला स्वाभिमान व्यक्त केला.

साहेबासमोर स्वतःची प्रतिमा ऊंच आणि स्वच्छ दाखविण्यासाठी काही लोक एखाद्याला बळीचा बकरा करतात. त्यापैकी हिंणघाटचा तहसीलदार भुस्कुटे होता. पू. बापुरावांबद्दल अतिशयोक्तिकरून ग्रीनफील्ड साहेबाला चुगल्या करायचा. भुस्कुटेचे काही कारणामुळे त्यांच्या पत्नी बरोबर भांडण होत असे. या साहेबाचे बाहेरखयाली वागणे त्यांच्या पत्नीला आवडत नव्हते. तिला कचेरीतील सर्व माहिती मिळत असे. तिला पू. बापुरावांच्या सात्विक आणि धार्मिक स्वभावाबद्दल आणि घरच्या परिस्थितीबद्दल माहिती होती. तिने पू. बापुरावांना घरी बोलाविले. पू. बापुरावांच्या बोलण्या वागण्यामुळे भुस्कुटेची पत्नी प्रभावित झाली. पू. बापुराव गोड भाषेत अध्यात्मावर तिला काही न काही सांगत. ते तिला आवडे. ती पू. बापुरावांना चहा पान सुपारी देत असे. पू. बापुरावांनी स्वतःच भुस्कुटेना सांगितले की ते त्यांच्या पत्नीला भेटले व चहा पिऊन आले. भुस्कुटे यांना आश्चर्य वाटले व त्यांनी पू. बापुरावांना म्हटले "काय, तुम्ही माझ्या घरी जाऊन चहा पिऊन आला. पान सुपारी खाल्ली आणि माझ्या बायकोला पण भेटला."

पू. बापुराव म्हणाले "हो मी तुमच्या घरी जाऊन आलो. तुम्ही घरी नसता व कुठे जाता हे बायकोला पण माहित नसते."

दुसऱ्या दिवशी भुस्कुटेनी पू. बापुरावांबद्दल पत्नीला विचारले. तेव्हा त्यांची पत्नीने भुस्कुटेना जाब विचारला की त्या साध्या सज्जन माणसाच्या मागे लागून कां त्रास देता?"

यावर भुस्कुटे यांनी विषय ग्रीनफील्डवर ढकलला आणि सांगितले की ग्रीनफील्ड साहेब पू. बापुरावांच्या मागे आहे. ते त्रास देतात पू. बापुरावांना. पत्नीने भुस्कुटे यांना सांगितले की खातखेडकरांच्या मागे लागू नका. त्यांना त्रास देऊ नका.

ग्रीनफील्ड कचेरीत आल्यावर कर्मचाऱ्यांमधून चिरुट ओढत चालला होता. पू. बापुराव त्यावेळी तंबाखूची चिमूट दोन बोटात घेऊन खात होते. पू. बापुराव कचेरीत रुबाबात राहत होते. त्यांचे

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

वागणे असे होते जणू काही कचेरीत त्यांचीच सत्ता होती. यामुळे नायब तहसीलदार, तहसील डेप्युटी कलेक्टर यांना पू. बापुरावांच्या रुबाबाचा त्रास होत असे आणि त्यांना राग यायचा. त्या अधिकाऱ्यांना वाटे की हा कारकून असून कोणत्याही साहेबाला घाबरत नाही. उलट अधिकाऱ्याबद्दल त्यांच्या विरुद्ध कर्मचाऱ्यांमध्ये हा उलट अपशब्द बोलतो. त्यावेळी ग्रीनफील्ड पू. बापुरावांजवळ येऊन म्हणाला "Leave your dirty things and habits of chewing tobacco and pan."

ग्रीनफील्डला पू. बापुरावांनी लगेच उत्तर दिले - "Someone eats and someone smokes tobacco."

ग्रीनफील्डने पू. बापुरावांचे उत्तर ऐकल्यावर स्वतःचे चिरुट लगेच फेकून दिले. सर्व कर्मचारी पू. बापुरावांच्या निर्भीड उत्तरामुळे आश्चर्य करू लागले. कर्मचारी मित्रांनी पू. बापुरावांना विचारले की त्यांना ही निर्भयता कोठून आली?

पू. बापुराव मित्रांना म्हणाले -

"जितने तारे गगन में, उतने बैरी होय ।

कृपा भई रघुनाथ की, बाल न बांका होय ॥"

पुढे ते मित्रांना म्हणाले "परमेश्वर आणि गुरुकृपा ज्यांना आहे त्याला घाबरण्याचे काय कारण? अगणित शत्रु जरी भक्तांचा वैर करून छळतील तरी सद्गुरुकृपेने त्या भक्तांचे कोणी वाकडे करू शकणार नाही." अशी दृढ श्रद्धा पू. बापुरावांची त्यांचे सद्गुरु पू. बाबासाहेबांवर होती. या त्यांच्या निर्भीड वृत्तीमुळे अधिकारी आणि विरोधक बापुरावांशी वचकून वागत होते.

हिंगणघाटला भुस्कुटे नावाचे तहसीलदार होते. वर्धेवरून ग्रीनफील्ड साहेबांनी हिंगणघाटचा दौरा काढला. त्यांना पू. बापुराव ही व्यक्ति चांगली माहितीची होती. तो पू. बापुरावांच्या मागे लागून दण्ड करण्याची संधी शोधत होता.

काही दिवसांनी भुस्कुटे साहेबांची बदली झाली. त्यांच्या जागी बाबूखान नावाचे साहेब आले. ते दिसायला क्रूर व वागण्यात पण क्रूर होते. हातात चाबुक घेऊन कचेरीत यायचा आणि काहीही कारण नसतांना "बेवकूफ, हरामखोर, आलसी काम करो" असे म्हणत कर्मचाऱ्यांना चापट्या मारायचा. त्याचा धाक इतका होता की बाबूखान कचेरीत शिरतांना कर्मचाऱ्यांना वाटे की हा राक्षस आज कुणाला फटका मारतो? कर्मचाऱ्यांना दरदरून घाम सुटायचा. असे वाटायचे की हा बाबूखान कचेरीत येऊच नये किंवा त्याची बदली व्हावी. पू. बापुराव त्यावेळी कचेरीत कॅशियर होते. ते कधी घाबरत नसत. कारण भुस्कुटे, ग्रीनफील्ड आणि लोकांकडून पू. बापुरावांचा स्वभाव बाबूखानला कळला होता. पू. बापुराव कर्मचाऱ्यांमध्ये सर्वच साहेबांना डुक्कर, रानडुक्कर म्हणतो असे बाबूखानच्या कानावर होते. त्यामुळे त्याला पू. बापुरावांचा राग होता. परंतु त्याची पू. बापुरावांना चाबुक मारण्याची हिंमत झाली नाही.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

कचेरीतील कर्मचाऱ्यांचा वैताग वाढला व त्यांनी उग्र रूप घेतले. सर्व सहकारी पू. बापुरावांना म्हणाले की बाबूखानला आवरले पाहिजे. काय करावे? पू. बापुराव म्हणाले "शेपटी दाबून बसल्यावर बाबूखान दिमाख मिरवीत तुमच्यावर सोटे ओढतो. आपल्या *****त दम पाहिजे. डुकराच्या अवलादींच्या *****वर मिर्च्याची धुनी लावा. आता सरळ येईल."

भूषण पू. बापुरावांचा मित्र इतक्यातच वर्धेवरून हिंगणघाटला बदलून आला होता. भूषण बरोबर जयराम दोन दिवस पू. बापुरावांना भेटायला आला होता.

भूषण म्हणाला "बापुराव आमच्यातील कोणाचीच बाबूखानला धडा शिकवायची हिंमत नाही. तुम्हीच सांगा काय करावे. तो फक्त तुम्हाला घाबरतो."

पू. बापुराव म्हणाले "मी तुमच्यासमोर त्याला उद्या धडा शिकवीन. तुम्ही समोर बघून काही बघितले नाही असे ठरवा. कोणी जाब विचारला तर सांगा की कोणतीच घटना तुम्ही बघितली नाही."

सर्वांनी पू. बापुरावांचे म्हणणे मान्य केले.

दुसऱ्या दिवशी प्रत्येक कर्मचारी स्वतःच्या कामात व्यग्र होते. बाबूखान हातात चाबुक घेऊन कचेरीत आला. पहिला आसूड एका लिपिकाला बाबूखानने ओढला. लिपिक उठून उभा राहिला. साहेब, साहेब म्हणून ओरडला.

बाबूखान म्हणाला "हरामजादे, आलसी, काम करो."

तेवढ्यांत पू. बापुराव खुर्चीवरून उठले व जोरात बाबूखानला उद्देशून ओरडले. "बाबूखान, तेरी मस्ती बहुत चल रही है. मर्द है तो मेरे साथ आ. देखूं तेरी ताकत."

पू. बापुरावांनी व्यायाम करून शरीर कमविले होते. पू. बापुरावांनी बाबूखानच्या जवळ जाऊन एका क्षणात एका हाताने त्याची मान धरली व दुसऱ्या हाताने त्याच्या खालच्या भागाला (*****त बोट टाकून त्याला उचलला असे पू. बापुराव सर्वांना सांगत) धरून वर उचलला व त्याला खाली पाडला. पू. बापुरावांना त्वेष आला होता. बाबूखानला खाली लोळविल्यावर पू. बापुरावांना बाबूखान खालच्या स्वरात म्हणाला "अरे बापुराव मुझे छोड़ दे. गलती हुई."

पू. बापुराव बाबूखानला म्हणाले "फिर सुन ले हजरत । नहीं गोबर की गौ अमृत की ताकत । अजमाइये तो अभी इसी वक्त । वरना आदत छोड़ दे॥"

पू. बापुरावांचे रौद्र रूप तर सहकारी बघत राहिले. सर्वांना पू. बापुरावांच्या हिंमतीचे आश्चर्य वाटले.

बाबूखान काही स्वस्थ बसणारा नव्हता. झालेल्या घटने संबंधी त्याने वरिष्ठांना कळविले. पू. बापुरावला "चार्जशीट" देऊन "टर्मिनेट" केले. चौकशी सुरु झाली.

अन्नपूर्णामाय म्हणाली "बापू या साहेबलोकांविरुद्ध किती दिवस वागशील? उद्या नोकरी गेली तर तुझे मित्र तुला व मला जेवू घालतील का? तू तुझ्या पुरता सांभाळून वाग व नोकरी टिकव."

पू. बापुराव म्हणाले "माय, तू घाबरू नको. मला गरीब मित्रांचे दुःख बघविले नाही. जुलूम व अन्याय मला सहन होत नाही. मी पू. बाबासाहेबांना विनंती करून बाबूखानला धडा शिकविला. आता तेच यातून मला सांभाळतील."

घरी पू. राधामायबाईला चिंता वाढली. पू. बापुरावांना फक्त मायच दोन गोष्टी सांगू शकते. तिने नवनाथाच्या चवथ्या अध्यायाचे पाठ सुरु केले व पू. बाबासाहेबांच्या नावाचा जप वाढविला. मायने पण

जप सुरु केला. पू. बापुरावांचे जप व नवनाथाचे पारायण चालू होते. पू. बापुरावांच्या संसारात संकटे येऊन भक्ति व साधनेला आगळाच रंग चढत होता. घरी सर्वांना ध्यानी मनी हरिचिंतन वाढले. द्रौपदीच्या हाकेशी कृष्ण धावला तसे पू. बाबासाहेब पू. बापुरावांच्या पाठीशी होते.

पू. बापुरावांसाठी चौकशी समिती आली. घटनेच्यावेळी साक्षीदार म्हणून बाबूखानने घटनेच्यावेळी हजर असलेल्या कर्मचाऱ्यांची नावे सांगितली होती. प्रत्येक साक्षीदाराची जबाबी झाली. प्रत्येकाने एकच उत्तर दिले की ज्यावेळेत ही घटना घडली असे बाबूखान सांगतात ती घटना घडली नाही व कोणीही पाहिली नाही. पू. बापुरावावर चुकीचे सूडबुद्धीने आरोप लावले असावे.

चौकशी समितीचा निष्कर्ष कलेक्टर साहेबांकडे गेला आणि पू. बाबासाहेबांच्या कृपेने पू. बापुराव नोकरीवर पुन्हा रुजू (reinstate) झाले. बाबूखानची खोड गेली व सर्वांनी सुटकेचा श्वास घेतला.

संकटाची वारी पुढे होतीच. पू. बापुराव रीडर पदावर कचेरीत होते. एका सहकाऱ्याला दुर्बुद्धी झाली. त्याने काही कारणाने पू. बापुरावांच्या जवळची महत्वाची फाईल व कागदपत्रे पळविली. साहेबांनी फाईल मागितल्यावर पू. बापुराव ती फाईल शोधून थकले. मित्रांनी फाईल शोधण्यास मदत केली. मुद्दाम पळविलेली फाईल कशी मिळणार. विरोधक व साहेबांमध्ये फाईल हरविल्याची आणि पू. बापुरावांच्या हलगर्जीपणाबद्दल चर्चा रंगली. पू. बापुरावाविरुद्ध गुन्हा झाल्याचा आनंद झाला. एक म्हणाला की हलगर्जी करणाऱ्याला नोकरीवरून काढले पाहिजे. दुसरा म्हणाला "मुलं बाळं असणारा असल्यामुळे पगारवाढ रोखून शिक्षा द्या." काही लोक म्हणाले फाईल मिळेल. आपण शोधू फाईल. पू. बापुरावांना माफ करून सोडून द्या. साहेबतर पिसाळला होता. त्याने पू. बापुरावाला बोलावून हवे तसे रागाने बोलला आणि म्हणाला "बापुराव तुम्हाला अटक करायला हवी." बापुराव म्हणाले "Be a constable of three rupees and then come down to arrest me. (तुम्ही प्रथम तुमच्या न्यायाधीश पदाला सोडून कनिष्ठ पद स्वीकारा, चपराशी व्हा व मग मला अटक करा)." गुन्हा होऊनही पू. बापुराव निर्भीडपणे उलट उत्तर देतो हे बघितल्यावर साहेब क्रोधित झाला. डेप्युटी कलेक्टरकडे त्यावेळी न्यायाधीश पद पण होते. अधिकार होते. त्यांनी पू. बापुरावांविरुद्ध नॉन बेलेबल अटक वारंट काढला. ही बातमी अन्नपूर्णा मायला कळली.

अन्नपूर्णा मायने लगेच ब्राह्मणाला बोलावून संकटहरणासाठी महामृत्युंजय जप करण्यासाठी देवघरात पू. बाबासाहेबांच्या फोटो समोर बसविले. पू. बाबासाहेबांचा अखण्ड धावा पू. राधामायबाई, अन्नपूर्णा माय व अण्णा देवघरात करीत होते. सर्वांनाच भीतीचे कापरे सुटले होते. जवळपास सर्वांचेच अवसान गळाले. पू. बापुराव घरी आले. अन्नपूर्णा माय लगेच म्हणाल्या "पेन कागद घेऊन ये." पू. बापुरावांना आश्चर्य वाटले. त्यांनी मायची आज्ञा पाळली.

अन्नपूर्णा माय म्हणाली "मी जे सांगते ते तू कागदावर लिही व लगेच दुसऱ्या साहेबाकडे पाठव." पू. बापुरावांनी मायकडे आश्चर्यानेच बघितले. मायला इंग्रजी वर्णमालेचा गंध नसतांना अर्जासाठी इंग्रजी भाषेत मुद्देसूद निवेदन पू. बापुरावांकडून तिने लिहवून घेतले. ते निवेदन दुसऱ्या साहेबाकडे धाडून पू.

बापुराव ब्राह्मणाच्या शेजारी पू. बाबासाहेबांच्या फोटो समोर बसले. पू. बाबासाहेबांचा फोटो प्रथम सर्वांना प्रसन्न दिसला. मध्यरात्री पर्यंत जप व विनंती चालू होती. पू. बापुरावांना व ब्राह्मणाला पू. बाबासाहेबांच्या फोटो मध्ये पंचमुखी पू. बाबासाहेब दिसले. त्यांच्या मुखातून ज्वाला निघू लागल्या. पू. बाबासाहेब त्या मुखातून बोलले "माझ्या प्रिय भक्ताला कोण अटक करू शकेल. मी तारक शक्ति सोडली आहे. घाबरू नको."

पू. बापुरावांना गहिवरून आले. त्यांनी सद्गुरुचरणी आनंदाश्रु वाहिले. ब्राह्मणाचा जप सिद्ध झाला. पू. राधामायबाई व अन्नपूर्णा मायची भाक पू. बाबासाहेबांनी ऐकून पू. बापुरावांना संकटातून वाचविण्यासाठी ते धावून आले. ब्राह्मणाने पू. बाबासाहेबांच्या फोटोत उग्ररूप बघितले. त्यांना भीती वाटली. त्याचवेळी एक कर्मचारी धावत पू. बापुरावांच्या घरी आला. त्याने पू. बापुरावांना बातमी दिली की तुमच्या साहेबांनी एक निषेध खलीता वारंट काढणाऱ्या साहेबाकडे पाठविला. त्यात त्यांनी वारंट काढणाऱ्या साहेबांना लिहीले "खातखेडकरांना कार्यालयीन व्यवस्थेसाठी तुमच्याकडे दिले असून ते तुमचे कर्मचारी नाहीत. ते माझे कर्मचारी आहेत. त्यामुळे त्यांच्यावर कारवाई करण्याचा तुमचा अधिकार नसून तो माझा अधिकार आहे. तेव्हा पकड वारंट त्वरित रद्द करावे."

पू. बाबासाहेबांचे पूर्ण लक्ष पू. बापुरावांकडे होते. त्यावेळी पू. बापुरावांच्या घरी किती मोठे आभाळ कोसळले हे आपल्याला लक्षात येऊ शकते. प्रेमी मित्रगण सुद्धा मनाने हादरून गेले. अशावेळी चमत्कारिक रीत्या संकट टळले. लोक म्हणाले देवाची कृपा पू. बापुरावांवर होती म्हणून वाचले, तर पू. बापुराव व त्यांच्या कुटुंबातील सर्व म्हणत होते की ही "पू. बाबासाहेबांची कृपा."

सूरदास म्हणाले "अशावेळी पू. बापुराव सूरदासाचे एक भजन म्हणत व ते बरेचदा शिष्यांना भजनाच्या ओवी म्हणून दाखवत -

‘अबकी टेक हमारी, लाज राखो गिरिधारी ॥

जैसी लाज राखी अर्जुन की, भारत युद्ध मझारी ।

सारथी होके रथ को हांक्यो, चक्रसुदर्शनधारी, भक्त की टेक न टारी ॥ १ ॥

जैसी लाज राखी द्रौपदी की, होन न दीन्ही उधारी ।

खेंचत खेंचत दोई भुज थांके, दुःशासन पचिहारी, चीर बढ़ायो मुरारी ॥ २ ॥

सूरदास की लज्जा राखो, अब को है रखवारी ।

राधे राधे श्रीवर प्यारो, श्री वृषभानदुलारी, शरण तक आयो तिहारी ॥ ३ ॥’

पू. बाबासाहेबांनी अन्नपूर्णा मायला प्रजा देऊन अशिक्षित अन्नपूर्णा मायकडून इंग्रजी मध्ये पू. बापुरावांकडून निवेदन लिहवून घेतले. जानोबा माऊलीने तर रेड्याकडून वेद बोलविले. या वेळी पू. बाबासाहेब महाराजांनी त्यांचे लाडके शिष्य पू. बापुरावांना अभय दिले. ही गुरुकृपा होय. धन्य पू. बापुरावांसारखे शिष्य आणि साष्टांग प्रणिपात त्या महान संत पू. बाबासाहेब महाराज गढीकर यांना."

चौरीकर भाऊ हे प्रेमळ आणि सडपातळ पण काटक होते. बहिण अन्नपूर्णा आणि भाचा बापू यांच्यावर त्यांचे खूप प्रेम होते. पू. बापुराव हिंगणघाटला आल्यापासून वर्षातून ३-४ वेळा तरी बहिणीला भेटायला सिंदीवरून यायचे आणि दोन तीन महीने रहायचे. पू. बापुरावांची गाय वर्धला होती.

गायीला व बछडा खांद्यावर घेऊन ते एकटे हिंगणघाटला पायी आले. एक दोन वेळा त्यांनी पू. बापुरावांच्या कुटुंबाला दूध मिळावे म्हणून दुभत्या गाई आणल्या. अन्नपूर्णामाय थट्टेने भाऊला म्हणायची "अरे मामा, तू बसून खातो, जरा काम वगैरे करशील की नाही?" असे म्हणून भाऊ चौरीकरला कामाला लावायची. ते सुधा, बाबा आणि अण्णाला खेळवायचे आणि कडेवर घ्यायचे.

१९३५ साली २२ एप्रिलला सुधाचा जन्म आष्टीला झाला. ही पू. बापुरावांची मुलीमधे मोठी मुलगी आहे. त्यांचे लग्न ७ फेब्रुवारी १९६१ ला श्री मधुकरराव चौथाईवाले यांच्याशी झाले.

१९३६ साल उजाडले. अन्नपूर्णामायची तब्येत फारच खराब झाली. त्यांची प्रकृती क्षीण होऊन ३० जून इ.स. १९३६ ला आषाढ शुक्ल एकादशी शके १८५८ला त्या निवर्तल्या. पू. बापुरावांना मातृशोक झाला. नातेवाईक सांत्वन करून गेले. पू. बापुरावांचा आणि पू. राधामायबाईचा प्रेमाचा आधार गेला. काळ गतिमान आहे.

आता संपूर्ण घराची जवाबदारी पू. राधामायबाईवर आली. अन्नपूर्णामाय घेत ते निर्णय पू. राधामायबाईला घ्यावे लागे. पू. बापुराव त्यांचा जास्त वेळ ध्यान व जपात घालवायचे. ते नाममात्र प्रापंचिक कर्तव्ये करीत होते. पू. राधामायबाईच्या वरच्या घरातील आणि बाहेरच्या कामासाठी त्यांचा दहा वर्षांचा मुलगा अण्णा हाताशी होता. त्याचे आणि पू. बापुराव, राधामायबाईचे एकमेकावर खूप प्रेम होते. त्यावेळी अण्णाचे शिक्षण चालू होते. बाबा व सुधा लहान होते.

दिवस आणि वर्ष पुढे सरकत होते. पू. राधामायबाईच्या माहेरी त्यांचे भाऊ भैयासाहेब राजकारणे यांच्या लग्नाला पू. बापुराव महाराज कुटुंब जाऊन आले. पू. बापुरावांकडे भेटायला आणि संकटाच्यावेळी पू. राधामायबाईचे वडील भायजी बरोबर त्यांचे मुलं तात्या, भैया, भाऊ, आप्पा व बाबा हिंगणघाटला यायचे. १९३८ साली राधामायबाईला हिंगणघाटला 'श्रीधर' नावाचा मुलगा झाला. तो अचानक आजारी होऊन दीड वर्षांचा असतांना वारला. पू. बापुरावांनी शेवटच्या क्षणी श्रीधरच्या मुखात तीर्थ टाकले. पू. बापुराव व पू. राधामायबाईच्या दुःखात भर पडली.

सूरदास म्हणाले "संतवृत्ती जेव्हा अंगी बाणते तेव्हा ती संतांच्या कृतीत दिसते."

पू. बापुराव महाराजांकडे तात्याजी ठेंगडी दरवर्षी धान्य पाठवायचे. मोतीसा डाफे अधून मधून पू. बापुरावांकडे यायचे. एक दिवस मोतीसा डाफे खातखेडवरून शेत जप्तीच्या लिलावाची नोटिस घेऊन वर्धला आले. पू. बापुरावांच्या मित्राने पू. बापुरावांना फसवून सही करून कर्ज काढले व ते त्यांनी फेडले नाही. पू. बापुराव व पू. राधामायबाई समजले की त्यांना मित्राने फसविले आहे. रकमेची परतफेड न करिता मित्रविरुद्ध तक्रार केली तर मित्र जेल मध्ये जाईल. त्याचेही पोरंबाळं आणि संसार आहे. ही कनवाळू वृत्ती या संतद्वयींना आली. पू. बापुरावांचे शेतीवर प्रेम असण्याचे कारण ती वडिलोपार्जित जमीन होती. पू. बाबासाहेबांनी आपल्या पोटा-पाण्यासाठी मिळवून दिली. आपण ती टिकवू शकत नाही याचे दुःख झाले. पू. बापुरावांची इच्छा पू. राधामायबाईंना कळली तेव्हा त्यांनी माहेरवरून आणलेले ४०

तोळे सोन्याचे अलंकार काढून दिले आणि कर्जाची फेड केली. मित्राकडून पैसे परत मिळतील ही आशा पण त्यांनी ठेवली नाही. आपल्याकडून कोणालाही त्रास होऊ नये असे त्यांना वाटत होते. स्त्रीधन कोणी हिसकावून घेतले तर त्या स्त्रीला काय दुःख होते ते स्त्रीच जाणू शकते. स्वार्थ त्याग करून मित्रभाव आणि माणूसकी जपण्याचा हा उभयतांचा स्वभाव होता. पू. मायबाईची निश्चयात्मक निर्णय घेण्याची क्षमता व पति इच्छित कृती करून पातिव्रत्यधर्म पाळण्याची कर्तव्यनिष्ठा याला तोड नाही. शेती हातातून जाऊ नये या पति इच्छेसाठी माहेरच्या अलंकाराचा त्याग करणे हे पू. राधामायबाईंना श्रेष्ठ वाटले. हे दोघेही संत असामान्य वृत्तीचे होते.

१९३८ साली आप्पाजी वाणी यांना त्यांच्या वैयक्तिक कारणासाठी घर रिकामे हवे होते. म्हणून पू. बापुराव महाराज हे मोठे घर सोडून सरपोतदारांकडे भाड्याने रहायला गेले. हे घर पण मोठे होते. बाजार भागात हे घर होते. पण स्टेशन आणि चिमण्याग्राउंड पासून ते दूर होते. येथे सुद्ध दुभत्या गाई पू. बापुराव महाराजांकडे होत्या. आता अण्णा १३-१४ वर्षांचा होता. गाईची देखभाल, स्वच्छता, शेण सावरणे, गोवऱ्या करणे, शेणखताची व्यवस्था आणि खत शेतीवर पाठविणे, गायीचे खाणे पिणे धुणे आणि दूध दोहणे तो करायचा व इतर कामामधे तो पू. राधामायबाई आणि पू. बापुरावांची मदत करायचा. या घरी ६ एप्रिल १९४० साली पू. राधामायबाईला मुलगा झाला. त्याचे नाव 'मधुकर' ठेवले. पू. राधामायबाईंच्या बाळंतपणासाठी जीजी सबनीस आणि ताई काळे आत्या हिंगणघाटला आल्या होत्या. त्यांनी पू. राधामायबाईंचे घर, बाळ-बाळंतीण यांना सांभाळले. पू. राधामायबाई त्यावेळी अशक्त झाल्या होत्या आणि त्यांची तब्येत खूपच खराब होती. आत्याकडच्या मंडळीचे पू. बापुरावांकडे येणे जाणे होते. कधी अण्णा, बाबा, सुधा, मधुकर (मोठा झाल्यावर) आष्टीला उन्हाळ्याच्या सुटीत आजोबा भायजी राजकारणे, मामा-मामी कडे सुटी घालवायला आणि भेटायला जायचे. कधी सोनेगावखर्झ्याला जायचे. तेव्हा सबनीसांकडे घरचे आंबे येत असत. त्या काळच्या आठवणी बाबासाहेब खातखेडकर, सुधाताई चौथाईवाले, मधुकरराव खातखेडकर अजूनही सांगतात. मधुकरराव सबनीस हे बाबासाहेब सबनीसांचे चिरंजीव सांगतात की पू. बापुराव जेव्हा सोनेगावखर्झ्याला येत तेव्हा मधुकर सबनीस ७-८ वर्षांचे होते. त्यावेळी पू. बापुराव हे मुलांमधे येऊन काच-गोट्या आणि विटी-दांडू खेळायचे. बाबासाहेब सबनीसांची मुलगी सिंधू तिजारे ह्यांनी आठवणीत सांगितले की त्यांची आई माई सबनीस म्हणायच्या की पू. राधामायबाई ह्या पहिले रंगाने काळ्या होत्या. पण काही काळाने त्या गोऱ्या दिसायला लागल्या. बऱ्याच उजळल्या.

१९४३ साली अण्णा हे मॅट्रिक ची परीक्षा पास झाले. त्यावेळी पू. बापुरावांची साधकावस्था अशी होती की ते स्वतःच्या तंद्रीत राहून बरेच वेळा "हूं हूं हूं" असे हुंकार द्यायचे. कोणाशीतरी ते संवाद करीत. ते समोरच्या व्यक्तीला कळत नसे. डोळे ताठरलेले मोठे व्हायचे. ते पद्मासन घालायचे. कधी मुखातून खटेश्वर बाबा तर कधी लोधीखेडा (पू. बाबाजी महाराज ग्रामस्थ) असे शब्द निघत. योग साधनेत पू. बापुराव महाराजांच्या अनेक संतांच्या भेटी होत व ते ध्यानावस्थेत अनेक स्थानावर जाऊन येत. खटेश्वर बाबा अवलिया होते व ज्या गाई खाटकाकडे जात त्या ते सोडवून आणत आणि त्यांच्या आश्रमात त्या गाईची सेवा करीत होते. ते गाई-गुरांमधेच झोपायचे. ते कधी लोकांना शिव्या देत व दगड मारीत होते. त्यांना संत म्हणून लोक ओळखत.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

या काळात पू. बापुरावांची अत्युच्च साधकावस्था होती. "ब्रह्मानंदी लागली टाळी, कोण देहाते सांभाळी" अशी त्यांची स्थिती झाली होती. ते तासन्तास समाधिवस्थेत राहत. एकदा चार दिवस सतत समाधीत पू. बापुराव राहिल्यामुळे पू. राधामायबाई घाबरल्या. त्यांनी आष्टीला भायजीकडे निरोप पाठविला. पू. राधामायबाईचे भाऊ तात्याजी आणि भाऊसाहेब हिंगणघाटला आले. पू. बाबासाहेब महाराजांचे तीर्थ घ्या असे पू. बापुरावांना म्हटल्यावर पू. बापुरावांची समाधी उतरली. त्यावेळी पू. बापुराव "गोपालकृष्ण राधेकृष्ण" असे बराच वेळ म्हणून नाचत होते. नंतर त्यांना थकवा आला. त्यावेळी सर्वांनी पू. बाबासाहेब महाराजांचे स्मरण केले. पू. राधामायबाई पू. बाबासाहेबांच्या फोटोसमोर विनवणी करीत होत्या -

"पिता माता बंधू तुजवीण नसे कोणी मजला,
बहु मी अन्यायी परि सकलही लाज तुजला ।
न जाणे मी काही जप तप पूजा साधन रीती
कृपादृष्टि पाहे श्री जय जयाजी रघुपती ॥"

अशावेळी पू. बापुरावांच्या जवळ लहान मूल जवळ गेले की ते शांत राहत. कोणी मोठी वयस्कर व्यक्ति त्यांच्या जवळ गेली की विस्फारून बघत. त्यांच्या जवळ जाण्यास लोक घाबरत. ते मुलांना पण ओळखत नव्हते.

या काळांत बरेचदा पू. बापुरावांच्या कुटुंबाला दाणे-फुटाण्यावर काढावे लागले. कारण अशा वेळी पू. बापुराव नोकरीवर जाऊ शकत नव्हते. बिनपगारी रजेमुळे पगार मिळेना. म्हणून घरी हलाखीची परिस्थिती होती. पू. बापुरावांना उन्मनी अवस्थेत सांभाळण्याचे मानसिक ताणा बरोबर एकीकडे मुलांची भूक कशी भागवावी आणि दुसरीकडे ऑफिसला न गेल्यामुळे नोकरीतून पू. बापुरावांना काढून टाकण्याची भीतीमुळे पू. राधामायबाई समोर यक्ष प्रश्न उभे होते. मनावर अनेक दडपण आणि मुलांची दुर्दशा पहावत नव्हती. तात्या आणि भाऊसाहेब राजकारणे यांनी मैनेला धीर दिला. सर्वांना त्यांनी काही दिवसाकरिता आष्टीला नेले. तेथे भायजींनी मैनेला व मुलांना धीर दिला. भायजीच्या आधाराने पू. राधामायबाई सावरल्या. तरी त्या पू. बाबासाहेब महाराजांचा अखण्ड धावा करीत होत्या.

भायजी राजकारणे यांचे चिरंजीव तात्याजी राजकारणे यांच्या मुलीच्या लग्नाला पू. बापुराव व पू. राधामायबाई जावून आले होते. तसेच राधामायबाईचे भाऊ बाबुराव उर्फ आप्पासाहेब आणि बाबासाहेब यांच्या लग्नाला पण पू. बापुराव आणि पू. राधामायबाई जाऊन आले.

हिंगणघाटला पू. बापुरावांची विचारपूस करायला ऑफिसचे भाऊराव अटर्नी अधून मधून येत होते.

भैयासाहेब राजकारणे नागपूरला १९४३ साली नायब तहसीलदार आणि नंतर ई ए सी म्हणून होते. तेव्हा ते महाल भागात कोतवालीवाले यांच्या मोठ्या घरांत संघ बिल्डिंग जवळ भाड्याने

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

राहत होते. पू. राधामायबाई एकंदर प्रपंचाची चढाओढीमुळे अशक्त झाल्या आणि तब्येत खूप खराब झाली. भैयासाहेबांनी आपल्या बहिणीला व पू. बापुराव महाराजांसह मुला बाळांना विश्रांतीसाठी व हवापालट म्हणून कोतवालीवालेच्या घरांत आणले. भैयासाहेब व त्यांच्या पत्नी इंदिराबाई यांनी सर्वांकडे लक्ष दिले. भायजी राजकारणे पण भैयासाहेबांकडे आष्टीवरून येऊन मुक्काम करीत असत. पू. बापुरावांचा स्वभाव बोलका व थट्टा-मस्करीचा होता. ते भायजींना थट्टेने म्हणत - "भायजी, आपण एकटेच खलबल्यात पान कुटून खाता का? मलाही कुटलेला पान चालतो."

भायजी म्हणायचे "या, या न जावईबुवा. तुम्हाला देतो मी पान कुटून. तुमचा पहिला मान आहे."

पू. बापुराव म्हणत "द्या द्या, तुमच्या हातचा पान भायजी."

भायजी म्हणत "वयाच्या इतक्या लवकर तुम्हाला पान कुटून खावे लागते?"

पू. बापुराव म्हणत "भायजी तुमचे म्हातारपणी दात पडले व माझे पण पडले म्हणून तुमच्या बरोबर पान खायचे आहे."

भायजी म्हणत "हुशार आहांत जावईबुवा."

जरी असा जावई सासऱ्यांचा थट्टा विनोद चालला तरी पू. बापुराव कधी मोठ्यांचा अनादर करीत नसत. ते कधी समोरची व्यक्ति मोठी आहे म्हणून दडपणाखाली पण वागत नसत. कधी पू. राधामायबाई पू. बापुरावांना म्हणायच्या "अहो तुम्ही सासऱ्यांशी अदबीने न बोलता कसे बोलता?"

पू. बापुराव पू. राधामायबाईंना म्हणायचे "मी खरं आहे ते बोलतो. तू राखून ठेवत जा व राखून बोलत जा."

भायजी पू. राधामायबाईंवर जसे प्रेम करायचे तसे पू. बापुरावांवर पण प्रेम करायचे. परंतु पू. बापुराव व पू. राधामायबाईंनी त्यांच्या संसारासाठी राजकारणे यांचेकडे मागणी केली नाही. स्वतःचा स्वाभिमान जपला. भायजी व भैयासाहेबांना न सांगता परिस्थितीवरून कळायचे व ते स्वतःहून पू. राधामायबाईंला काही न काही वस्तु द्यायचे.

एकदा भायजी हिंगणघाटला पू. राधामायबाईंकडे आले. त्यावेळी पू. बापुरावांची समाधी अवस्थेमुळे कचेरीत खूप गैरहजेरी झाली होती. पगार होईना. घरात सर्व काही होते असे नाही. तरी भायजींचे स्वागत काहीही कमतरता न दाखविता करणे कर्तव्य होते. काही प्रमाणात ताट भांडे पण घरातून प्रपंचासाठी विकावे लागले. त्यामुळे घरांत एक चांगले ताट भायजीसमोर वाढले व पानदान पात्रात पू. बापुरावांना वाढले. भायजी यावर काही बोलले नाही. पण संसाराला लागणारी आवश्यक भांडी पू. राधामायबाईंला आणून दिली.

ई.स. १९४४ साली पुन्हा पू. बापुराव यांना सरपोतदारांचे घर सोडावे लागले. ई.स. १९४३ मध्ये पू. बापुराव यांची सरकारी सेवा वीस वर्षांच्यावर झाली होती. त्यावेळच्या नियमाप्रमाणे जर सरकारी सेवा वीस वर्षांच्यावर किंवा कर्मचाऱ्याचे वय ५० वर्षे पूर्ण झाले असेल तर कर्मचाऱ्याला सेवा निवृत्ती घेता येत होती. अधिकारी पू. बापुरावांची विचारपूस करायला घरी आले. त्यांनी पू. बापुरावांना निवृत्ती घेण्याचा सल्ला दिला. पू. राधामायबाई आणि राजकारणे यांच्या सल्ल्याने पू. बापुराव यांनी सेवानिवृत्त होण्याचा निर्णय घेतला. सेवा-निवृत्तीनंतर पू. बापुरावांना सेवानिवृत्ती वेतन पगारापेक्षा अर्धी

मिळू लागली. पू. राधामायबाईंना पू. बापुरावांचा प्रपंच अजून काटकसरीने करायचा होता. यावेळी पू. बापुरावांनी सरपोतदारांचे घर बदलून टाटा ग्रांड समोर महाजन यांच्या चाळीत घर घेतले.

महाजन यांच्या चाळीत पाच सहा घरे होती. चाळीत पहिले घर पू. बापुरावांचे होते. शेवटच्या घरात शिंपी राहत होते. मधल्या घरात ब्राह्मण कुटुंब होते. चौरीकर मामांनी सरपोतदार आणि महाजनाच्या घरी दुभत्या गायी आणल्या होत्या. अन्नपूर्णा माय गेल्यावर सुद्धा त्यांचा लोभ पू. बापुराव, पू. राधामायबाई आणि मुलांवर होता. चौरीकर मामांनी पू. बापुरावांशी संबंध कायम ठेवले.

महाजनच्या चाळीत पू. बापुराव व पू. राधामायबाई यांना १६ नोव्हेंबर १९४४ ला मुलगी झाली. तिचे नांव 'सिंधू' ठेवले. बाळंतपणाला भाऊसाहेब राजकारणे यांची पत्नी चंद्रभागा, पू. बापुरावांच्या आत्या ताई काळे आणि जीजी सबनीस आले.

हिंगणघाटला नागपूर बँकेत पायघन अधिकारी होते. ते धार्मिक आणि शांत स्वभावाचे गृहस्थ आध्यात्मिक चर्चेसाठी आणि पू. बापुरावांच्या बैठकीत अनेक गोष्टींबद्दल मार्गदर्शन मिळते म्हणून पू. बापुरावांकडे येऊ लागले. त्यांच्या पत्नीची पू. राधामायबाईंकडे येणे होऊ लागल्यानंतर घरोबा वाढला. कालांतराने नागपूर बँक ही बँक ऑफ महाराष्ट्र मध्ये विलीन झाल्यावर ते बँक ऑफ महाराष्ट्र मध्ये शाखा प्रमुख म्हणून नागपूरला बदलून आले. ते नागपूरला पू. बापुरावांकडे येत असत.

भैयासाहेब राजकारणे हे अण्णांचे मामा नागपूरला ई.ए.सी. होते. त्यांना ज्युडिशियरी पावर होते. उच्च अधिकारी असल्यामुळे त्यांच्याकडे निरनिराळ्या खात्याचे वरिष्ठ अधिकारी येत. अण्णांनी पू. बापुरावांना सांगितले होते की पू. बापुरावांना सरकारी नोकरी करणे जमत नाही म्हणून त्यांनी पुढे न शिकता नोकरी करायची आहे. पू. बापुराव व पू. राधामायबाईंनी यासाठी होकार दिला. भैयासाहेबांनी पुलगाव डेपोचे मॅनेजर यांना अण्णांच्या नोकरी संबंधी शब्द टाकला. लोअर डिव्हिजन क्लर्क म्हणून अण्णांना पुलगावला नोकरी लागली. पू. बापुराव व पू. राधामायबाईंच्या संसाराला अण्णांनी हातभार लावला. पू. बापुरावांच्या तुटपुंज्या पेंशन मध्ये संसार चालविणे शक्य नव्हते. पुलगाववरून खातखेडची शेती जवळ असल्यामुळे अण्णा शेतीकडे लक्ष देत होते. घरचे धान्य ज्वारी, तूर मिळायचे. अण्णांनी ई.स. १९४३ ते ई.स. १९४५ पर्यंत पुलगावला नोकरी केली.

जेव्हा पू. बापुरावांचा पगार बंद झाला आणि पेंशन सुरु व्हायची होती तेव्हा पू. बापुरावांच्या कुटुंबाला हिंगणघाटला राहणे शक्य नव्हते. सर्व बिऱ्हाड अण्णांकडे पुलगावला राहायला आले. पुलगावला अण्णा डिपेंस डिपार्टमेंटच्या बराकी मध्ये राहत होते. त्या बराकीत अजून काही कर्मचारी राहत. अण्णांना वेगळे घर घेणे शक्य नव्हते. म्हणून सर्वांचाच मुक्काम बराकीत होता. तात्याजी राजकारणेचा मुलगा नाना हा पू. राधामायबाईंचा भाचा त्याला सुद्धा भैयासाहेब राजकारणे यांनी डेपो मध्ये नोकरीला लावले. तसेच तात्याजींचे जावई बापूसाहेब कुळकर्णी यांना पण भैयासाहेबांनी डेपोमध्ये नोकरीला लावले. नाना व बापूसाहेब हे स्वतंत्र घर घेऊन पुलगाव मध्ये राहत. पू. बापुराव नदीवर स्नान करून पूजा व ध्यानधारणेसाठी नाना राजकारणे यांच्या खोलीवर जात होते. सुधाताईंना

तेथील दिवस आठवतात. त्यांनी सांगितले की त्या ८-९ वर्षांच्या होत्या. पू. राधामायबाईबरोबर ते सर्व (बाबा, सुधा, मधु व तान्ही सिंधू) पाण्याची मटकी घेऊन नदीवर जात होते. बरोबर शिधा घ्यायचा, दोन भांडी घ्यायची, जवळपासच्या काट्याकाड्या जळण म्हणून गोळा करून 'पानगे' व वरण करायचे आणि सर्व तेथे जेवायचे. पू. बापुराव व अण्णासाठी घरी जेवण आणायचे. नदीवर जातांना व येतांना पू. राधामायबाई मुलांसोबत काही धुन म्हणायच्या -

"गोविंद राधेकृष्ण गोविंद गोविंद
गोविंद राधे गोविंद"

येथे मधुकरला पोटाचा आजार झाला आणि रक्ताची हगवण सुरु झाली. पुन्हा यासाठी पू. बाबासाहेबांचा धावा सर्वांनी सुरु केला. अशावेळी पू. बापुरावांनी विभूति लावावी व स्तोत्र म्हणावे. पैसे नसल्यामुळे वैद्य डॉक्टरकडे जाणे शक्य नव्हते. एक दिवस पू. बापुराव म्हणाले की पू. बाबाजी महाराज ग्रामस्थ यांनी त्यांना सांगितले की मधु बरा होईल. काळजी करू नका. त्यानंतर मधुची तब्येत बरी झाली आणि कधीही पोटाचा त्रास झाला नाही. पू. बाबाजी ग्रामस्थ योगमार्गाने पू. बापुरावांना भेटले.

असे तीन चार महिने पुलगावला पू. बापुराव महाराजांच्या कुटुंबांनी काढले. किराणा दुकानाची बरीच महिन्याची उधारी थकली होती. पू. बापुराव व अण्णा उधारी सामान आणण्यासाठी वाण्याकडे गेले असता वाणी पू. बापुरावांना अपशब्द बोलला. अण्णाला खूप राग आला व त्याने वाण्याला धमकी देऊन चार गोष्टी बोलून मारण्याचा इरादा सांगितला. तेव्हा पू. बापुरावांनी अण्णाला शांत केले व वाणीची काहीच चूक नाही असे अण्णाला समजाविले. सामान न घेता पू. बापुराव घरी आले. पुढे हळू हळू उधारी फेड पू. बापुरावांनी केली.

पू. बापुराव यांच्या बाबाला लहानपणी दम्याचा विकार होता. अन्नपूर्णा मायचा दमा रोगाने तिचे हाल पहावत नसे. तसेच बाबाला वैद्य मासोदकारांनी औषध-पाणी दिले. तरी आराम पडेना. पू. बापुरावांना कुणी संताने वर्धजवळील सिंदी (रेल्वे) या गावी दत्त मंदिरात गुरुचरित्र सप्ताह करायला सांगितला. पू. बापुरावांनी सिंदी (रेल्वे) ला दत्तमंदिरात गुरुचरित्राचे यथासांग पारायण केले. पू. महाराजांना श्री दत्त भगवान यांचा दृष्टांत झाला. बाबाच्या दम्यासाठी तेथे विशिष्ट औषधीरस देण्याचे मार्गदर्शन मिळाले. बाबाला ते औषध दिले. तेव्हापासून बाबाला दम्याचा त्रास झाला नाही.

हिंगणघाटला जनाबाई उर्फ सतीमाय नावाची संत राहत होती. ती पू. बालाजी महाराज जे नाथ-पंथीय दत्त संप्रदायी होते, त्यांची शिष्या होती. तिला जन्मापासून विदेहावस्था प्राप्त होती. पू. बालाजी महाराज व पू. गुरुजी उर्फ भगवंतराव महाराज एकदा बसले असतांना जनाबाईने पू. बालाजी महाराज यांना विचारले की खरे सुख कशात आहे? पू. बालाजी महाराजांनी त्यांच्या पायाचा अंगठा जलात बुडविला आणि जनाबाईला ते जल तीर्थ म्हणून घ्यायला सांगितले. तेव्हापासून जनाबाईच्या देहात गहनीनाथांचा संचार होऊ लागला. त्यावेळी तिला समाधी लागली. पू. गुरुजींनी तिच्या पाठीवर हात फिरवून आशीर्वाद दिला आणि समाधी स्थितीतून पूर्वस्थितीत आणून जनाबाईच्या चित्तवृत्तीला

स्थिर केले. हिंगणघाटला पाटणबोरीच्या माधवराव महाराज सरमोकदम यांचे शिष्य केशवराव दिवानजी राहत. ते सुद्धा सद्भक्त अध्यात्मिक मार्गाचे मुमुक्षु होते. ते गुरुभक्ति व साधु संतांच्या भेटीने अध्यात्म मार्गात प्रेरित झाले होते. ते पू. बापुरावांचे सत्संग मित्र होते. त्यांनी पू. बापुराव महाराजांना सांगितले की जनाबाई ह्या संत असून त्यांनी शिष्यांना विडा दिला की शिष्याला समाधी लागते. आपण त्यांच्याकडे जाऊ. पू. बापुराव त्यांचे बरोबर संत जनाबाई कडे दर्शनाला गेले. पू. बापुरावांनी संत जनाबाईला विड्याचा प्रसाद मागितला. अनेक शिष्यांबरोबर पू. बापुरावांना विड्याचा प्रसाद मिळाला. पण त्यावेळी कोणालाहि समाधी लागली नाही. चमत्काराला अडथळा आल्यामुळे जनाबाई पू. बापुरावांकडे बघून म्हणाल्या की या ब्राह्मणाला माझ्यासमोरून दूर करा. पू. बापुरावांनी जनाबाईंना विचारले की त्यांना दूर करण्याचे काय कारण आहे? तेव्हा त्या दोघांच्या वार्तालापामधे पू. बापुरावांनी जनाबाईंना सांगितले की आपण द्वाैत आणि अद्वाैतभाव याचा विचार केला पाहिजे. जेथे द्वाैतभाव येतो तेथे चमत्कार दाखविण्याची इच्छा होते आणि इतरांना आपल्याकडे आकर्षित करतो. सर्वाभूति परमेश्वर हा भाव असला तर अद्वाैतभाव तयार होतो. त्यावेळी दुसऱ्याला चमत्कार दाखवायचा हा भाव राहत नाही. असे चमत्कार करण्याचे सामर्थ्य सद्गुरु देऊ शकतो आणि गर्वहरण करण्यासाठी सामर्थ्य काढून घेऊ शकतो. तेव्हा लोकांना चमत्कार दाखवून स्वतःच्या मागे न लावता लोकांना खरा परमार्थमार्ग दाखवावा, परमेश्वर भक्ति करायला लावावी. असे सतीमाय जनाबाईला पू. बापुरावांनी सांगितले. पू. बापुरावांना साधकावस्थेतच सामर्थ्य प्राप्त होते. अद्वाैतवाद म्हणजे -

"न विद्यते द्विधा भवो यत्र तत् ।" जगात सर्वत्र एकच भावाने परमेश्वर बघणे हा अद्वाैतवाद आहे. परमेश्वर प्राप्तीसाठी द्वाैतवादातून भक्तित्त्या आनंदाचा लाभ घेणे ते अद्वाैतापेक्षाही सुंदर वाटते. म्हणून पू. बापुराव महाराजांच्या मधुराभक्ति मधे सर्वांमधे कृष्णरूप बघून प्रसन्न चित्त ठेवणे ही प्रथम पायरी साधनेसाठी उपयोगी आहे. सर्वांना कृष्ण, राम, देवी किंवा दत्तात्रेयाची उपासना करायला सांगितली तेव्हा त्या त्या देवतेची प्रतिमा पूजा व नाम जप अपेक्षित होता. पुढे भक्तित्त्या पायरी वाढल्यास मानसपूजेतून सोऽहम् साधना सद्गुरु शिष्याकडून करवून घेतो आणि आत्मज्ञान होऊन स्वस्वरूपाची ओळख करवून देतो. त्यामुळे अद्वाैताचे ज्ञान होते.

"भक्त्यर्थे कल्पितं द्वाैतं अद्वाैतादपि सुंदरम् ।"

अशी भक्ति व उपासना योजावी. कारण -

"प्रथमा प्रतिमा पूजा जप स्तोत्रादि मध्यमा ।

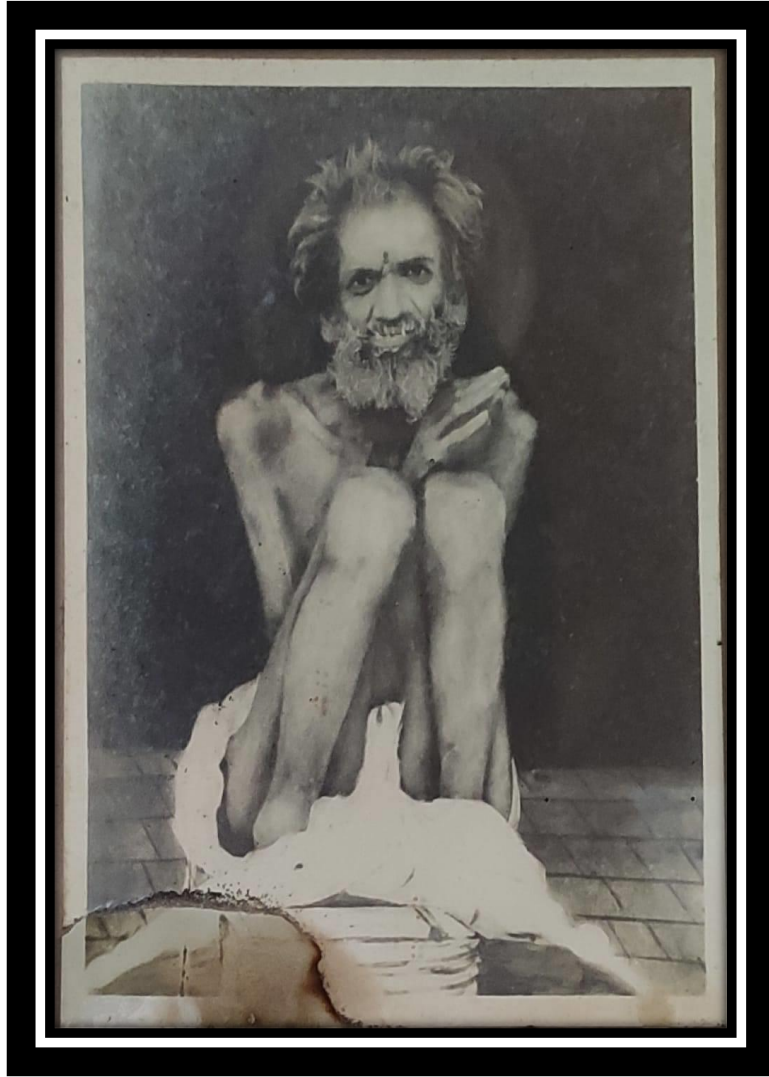
उत्तमा मानसी पूजा सोऽहं पूजात्तमोत्तमा ॥"

आत्मभाव, अविषय, निर्विकल्प, एकत्व, अद्वयत्व हा भाव शब्दातून सांगण्याचा विषय नसून हा अनुभवण्याचा विषय आहे. म्हणून पू. बापुराव अधिकार वाणीने अनुभवातून आणि सद्गुरुकृपेच्या सामर्थ्याने जनाबाई सारख्या संताला मार्गदर्शन करू शकले.

या घटनेनंतर पू. बापुराव यांना १५ दिवस समाधी राहिली. ते निश्चल अवस्थेत असल्यामुळे पू. राधामायबाईंना त्यांच्याकडे लक्ष द्यावे लागले. सहधर्मचारिणीचे कर्तव्य पू. राधामायबाईंनी प्रत्येक कठिण प्रसंगात पार पाडतांना पू. बापुरावांना प्रपंचात आणि परमार्थ मार्गात साथ दिली.

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

पू. नारायणगुरु आणि पू. घोंगडेबुवा हे पू. बाबासाहेब महाराज यांची सेवा करीत होते. पू. बापुराव त्यावेळी पू. बाबासाहेबांची सेवा करीत होते. पू. बापुरावांनी घोंगडेबुवाला विचारले की देव या जगात विद्यमान आहे काय? देव आहे हे कशावरून समजावे? घोंगडेबुवा पू. बापुरावांना म्हणाले की पू. बाबासाहेब स्वतः नामस्मरण करतात आणि इतरांना देवाचेच नामस्मरण करायला सांगतात, असे कां बरे? तरी पू. बापुराव त्यांना म्हणाले की देव पाहिल्याशिवाय देव आहे हा विश्वास कसा ठेवावा? पू. घोंगडेबुवांनी लगेच पू. बापुरावांना समाधी लावून दिली आणि रासक्रीडा दाखविली. भगवान कृष्णाचे सगुणरूपात पू. बापुराव यांना दर्शन झाले. पू. बापुरावांना समाधी लागली हे कळल्यावर पू. बाबासाहेबांनी पू. बापुरावांना समाधिस्थितीतून पूर्ववत बाहेर आणले.

पू. तात्याजी महाराज घाटे (पू.आप्पाजी महाराज घाटे यांचे नातू)

भायजी राजकारणे यांची तब्येत खराब असल्यामुळे पू. बापुराव व पू. राधामायबाई आष्टीला त्यांची भेट घ्यायला गेले. पू. बापुरावांचे गुरुबंधू आणि भायजींचे मित्र तात्याजी खांबेदे पण

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

भायर्जीना बघायला गेले. हिंगणघाटहून आष्टीला जातांना बाबा, सुधा व मधु आणि पू. राधामायबाई व पू. बापुराव हे त्यांचे गुरुबंधू पू. तात्याजी महाराज उर्फ वासुदेवशास्त्री घाटे यांना भेटायला आर्वीला गेले. पू. तात्याजी महाराजांना आनंद झाला. पू. तात्याजी महाराज यावेळी अवलिया स्थितीत होते. कर्मकांडी पंडित विद्वानाला विदेहावस्था प्राप्त झाली होती. त्यांना आर्वीत संत म्हणून ओळखत होते. पू. राधामायबाईना सांसारिक ताप फार सहन करावा लागत होता. त्यांच्यापरी पू. बापुरावांच्या सतत होणाऱ्या समाधी स्थिती व प्रपंचाच्या संकटाला पू. राधामायबाई तोंड देत होत्या. नोकरी गेल्यामुळे कधी कधी फुटाण्यावर दिवस काढावे लागले. अशा चिंतेमुळे पू. राधामायबाईने पू. तात्याजी महाराजांना नम्रपणे विनंती केली की त्यांना संसाराचा कंटाळा आला आहे. आता थोडा परमार्थ पू. तात्याजींनी त्यांना सांगावा.

पू. तात्याजी महाराज पू. राधामायबाईना म्हणाले "पू. बाबासाहेब महाराजांची बापूवर आणि तुझ्यावर कृपा आहे. तुला काय कमी आहे. तू तर प्रपंच सांभाळून परमार्थ करीत आहेस. तुम्ही दोघेही कृपादान करण्यास पात्र आहात. माझी कृपा तुझ्यावर आहेच. पू. बाबासाहेब तुम्हाला सांभाळणारे आहेत. सर्व मंगल होईल. काळजी करू नको."

पू. तात्याजींनी पू. राधामायबाईला आशीर्वाद दिला आणि स्वतःचा सदरा (शर्ट) काढून पू. राधामायबाईला देण्यासाठी हात पुढे केला.

पू. बापुराव पू. तात्याजींना म्हणाले "तात्याजी हे काय करता? हा प्रसाद राधेने स्वीकारला तर तिची स्थिती तुमच्यासारखी होईल. तिला विदेहावस्था येईल. तिला अजून संसार करायचा आहे. पू. शंकर महाराजांनी असा प्रसाद (भरजरी टोपी, कोट, तोडा व सदरा) पू. बाबासाहेबांना दिल्यावर पू. बाबासाहेबांना सहज समाधी स्थिती प्राप्त झाली. पू. बाबासाहेबांनी तुम्हाला तसाच प्रसाद दिला तर तुम्ही अवलिया झाला. आता तुमच्या प्रसादाने राधेला अवलिया करू नका. माझी स्थिती आधीच सहज समाधीची आहे. तेव्हा आपला प्रसाद मी ग्रहण करतो. माझा संसार तिला करू द्या."

पू. तात्याजी महाराज अवलिया होते व अंगावर कपडे नव्हते म्हणून पू. बापुराव पू. तात्याजींना म्हणाले "तात्याजी हे काय? अंगावर आपण कपडे घाला."

पू. तात्याजींनी लगेच धोतर सदरा घातला व नाचत म्हणू लागले "बापू मी कसा दिसतो?" आणि थोड्याच वेळात तो सदरा पू. बापुरावांना प्रसाद म्हणून मिळाला. पू. तात्याजी महाराज हसले आणि सदरा पू. बापुरावांनी ग्रहण केला.

खातखेडचे मोतीसा डाफे वारले. ते पू. बापुरावांची शेती बघत तेव्हा ते पू. बापुरावांपेक्षा मोठे असून पू. बापुरावांना मान देत आणि नमस्कार करीत. मोतीसाला दोन पोरं होती. त्यापैकी वासुदेव डाफेकडे मोतीसा राहत. मरणापूर्वी मोतीसा यांनी वासुदेवला सांगून ठेवले की पू. बापुराव व सितारामपंत खातखेडकर यांचे त्यांच्या कुटुंबावर फार उपकार आहेत. खातखेडकर लोक व पू. बापुराव हे सात्विक, धार्मिक आणि पुण्यवान आहेत. त्यांची शेती वासुदेवने सांभाळावी. वासुदेवचा संबंध पू. बापुराव, पू. राधामायबाई आणि अण्णाबरोबर आला होता. मोतीसा वासुदेवला पू. बापुरावांकडे बरोबर आणीत असत. पू. बापुरावांनी वासुदेवला मोतीसा गेल्यावर बोलाविले आणि शेतीची मोतीसाने निभावलेली जवाबदारी त्याने सांभाळावी, असे सांगितले. वासुदेव पू. बापुरावांना म्हणाला "बापुराव मी

तुमच्या शब्दाच्या पत्नीकडे नाही जी. मला मोतीसाबापूने मरतांना सर्व सांगितले आहे. मी तुम्हासनी पूजितो. शेतीची देखभाल व पीकपाणी सर्व बघीन. तुम्ही किंवा तुमची पोरं शेतीकडे लक्ष द्यायला पाठवीत जा. शेतीची काळजी करू नका."

याप्रमाणे शेती वासुदेव डाफे यांनी बरेच वर्षे सांभाळली. आता वासुदेवचा मुलगा / नातू शेतीकडे बघतो. बाबासाहेब, मधुकरराव व बाळासाहेब ही पू. बापुरावांची मुले शेतीकडे लक्ष ठेवतात आणि दरमहा खातखेडला जातात. देवीला ओटी भरतात.

आबाजी कावडकर यांचे चिरंजीव रामभाऊ कावडकर हे पू. बापुरावांपेक्षा वयाने लहान होते. त्यांच्या कुटुंबाचे पू. बापुरावांवर प्रेम होते. तसे रामभाऊंचा महाराज व साधू यांच्याकडे जाण्याचा व चर्चा करण्याचा कल नव्हता. नोकरी व प्रपंचाला ते महत्त्व देत होते. ते हिंणघाटच्या लक्ष्मी बँकेत मॅनेजर होते. लक्ष्मी बँकेच्या शाखेच्या विस्ताराचे काम रामभाऊंना देण्यात आले होते. वणीला बँकेची शाखा उघडायची होती. त्यांना अकौंटंटच्या जागेसाठी नवीन कर्मचारी हवा होता. रामभाऊंना कर्मचारी निवडीचा अधिकार होता. पू. बापुराव हे रिकामे पेंशनर आहेत व सरकारी नोकरी सोडून पू. बापुरावांचा प्रपंच अडचणीत आला आहे हे त्यांना माहित होते. म्हणून रामभाऊ पू. बापुरावांकडे आले व त्यांनी वणीला लक्ष्मी बँकेत अकौंटंट म्हणून काम करण्याची विनंती केली. पू. महाराजांचा कल नोकरी करण्याकडे नव्हता कारण सरकारी नोकरीत तीनवेळा 'डिसमिस' झाले व तीन वेळा पुनर्नमणूक झाली. पू. राधामायबाई, अण्णा व राजकारणे मंडळींनी पू. बापुरावांना आलेली नोकरी करायला हरकत नाही. असे सांगितले. कारण अजून मुला मुलींचे शिक्षण सुरु होते. पू. बापुरावांनी नव्या नोकरीसाठी होकार दिला. रामभाऊ हिंणघाट येथील लक्ष्मी बँकेच्या काही कर्मचाऱ्यांना व पू. बापुरावांना घेऊन वणीला गेले. तेथे लक्ष्मी बँकेची शाखा १९४५ साली सुरु झाली. रामभाऊ कावडकर मॅनेजर होते आणि पू. बापुराव अकौंटंट होते.

पू. बापुरावांनी हिंणघाट सोडले.

अभिमान सूरदासांना म्हणाला "सूरदास, पू. बापुराव व पू. राधामायबाई हे प्रपंचात अडचणी घेऊनच जगले. प्रपंच करावा नेटका असे पू. रामदास स्वामी म्हणतात. मग परमार्थ साधावा असे आहे. असे कां बरं पू. बापुरावांच्या बाबतीत घडले की त्यांचा प्रपंच त्यावेळी फाटकाच होता म्हणायचे."

सूरदास म्हणाले "बहुतेक सर्व संतांचे बालपणापासून संतपद मिळे पर्यंतचे जीवन कष्टमय झाले. या संतांनी लौकीक साधन संपत्ती मिळवून आनंद न घेता खरा परमानंदाचा स्वानुभव घेऊन, सच्चिदानंद परब्रह्म मिळविण्याचा ध्यास ठेवला. पू. बापुरावांनी सद्गुरु आज्ञा श्रेष्ठ मानली व त्यांच्या आज्ञेप्रमाणे चित्त सद्गुरुचरणी स्थिर ठेवले. यामुळे कर्म व प्रारब्धानुसार प्रपंचात जे जे मिळेल त्यात ते स्वतः समाधानी राहून त्यांचा प्रपंच व परमार्थ त्यांचे सद्गुरु सांभाळतात हा दृढभाव ठेवला. त्यामुळे त्यांचे पारमार्थिक कल्याण होते. त्यांनी चिंता स्वतःजवळ न ठेवता सद्गुरुचरणी वाहिली हे त्यांच्या वागण्यावरून तुम्हाला लक्षात आलेच असेल".

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥

चित्तरंजन म्हणाला" सूरदासजी, बरोबर आहे जे तुम्ही सांगितले ते अभिमानासह आम्हास पटले आहे .
त्यांनी तर सद्गुरूंनी दिलेल्या बहुमोल वस्तुकडेच लक्ष दिले होते .संत मीराबाईचे खालील भजन आपण
ऐकले आहे .ते पू .बापुरावांच्या गुरुभक्तिशी तंतोतंत जुळते.

"पायोजी मैंने रामरतन धन पायो । वस्तु अमोलिक दी म्हारे सद्गुरु किरपा कर अपनायो ॥१॥

॥ श्रीराम जय राम जय जय राम॥श्रीराम जय राम जय जय राम॥ श्रीराम जय राम जय जय राम ॥